



DOI: 10.18427/iri-2017-0103

Parlamenti választás Hollandiában – győztesek, vesztesek, tanulságok

Kőváriné Ignáth Éva

Budapesti Corvinus Egyetem

Az idei évet, 2017-et európai uniós választási szuperévnek is nevezik, hiszen Hollandia mellett Franciaországban, Németországban – az európai integráció három alapító államában – is választásokat tartottak, tartanak¹. A választási kampányokat, a voksolás kimenetelét nagy érdeklődés és figyelem övezte Európa-szerte. A választási eredményeket látva az Európa-párti politikusok fellelegezhetnek, hiszen a Nexit-párti populista Geert Wilders Szabadság Pártja² a második helyre szorult, Franciaországban pedig a centrista Emmanuel Macron nyert³.

2017. március 15-én a választásra jogosult holland állampolgárok 81,93%-a járult az urnákhoz, és adta le szavazatát. A holland belső politikai viszonyokat mélyebben megvizsgálva több különleges jellegzetességre találhatunk példát az idei voksolás során. Maga a pártpaletta rendkívül színes: 28 párt indult a politikai megmérettetésen, ebből 13 jutott be a parlamentbe. Tekintettel arra, hogy a győztes párt 33 képviselői helyet mondhat magáénak a 150-ből, és minimálisan 76 szükséges a kormányzáshoz, legalább négypárti koalíció alakítását vizionálták a választási eredmények nyilvánosságra kerülését követően. Ez azt is jelentheti, hogy a koalíciós tárgyalások jelentősen el is húzódnak Hollandiában.

Jelen tanulmány e parlamenti választás néhány jellegzetességét és tanulságát kívánja bemutatni. A kampány fő témái kapcsán a legfontosabbnak tartott nézetkülönbségekre, törekvésekre is kitérünk. A többi pártot tekintve, a választások legnagyobb vesztesét és legnagyobb győztesét, valamint az új, kis pártok közül néhányat górcső alá véve világítunk rá a holland politikai élet néhány jellegzetességére.

¹ 2017 júniusában választásra kerül sor az Egyesült Királyságban, majd októberben, Csehországban is.

² Partij voor de Vrijheid, PVV

³ Franciaországban 2017. május 7-én rendezték meg az elnökválasztás második fordulóját, amelybe a centrista Emmanuel Macron és a szélsőjobboldali Marine Le Pen került be. 74,56%-os részvétel mellett Macron szerezte meg a szavazatok 66,1%-át, míg Le Pen 33,9%-os támogatottságot mondhatott magáénak. (Ministère de l'Intérieur, 2017)

A holland választási rendszer dióhéjban

A napóleoni korszakot követően, 1815-ben a bécsi kongresszus bábáskodásával született meg az Egyesült Holland Királyság, mely területileg magában foglalta a mai Belgium területét is, és perszónálunióban állt Luxemburggal. Az alkotmányos monarchia államfője az Orániai házból származó I. Vilmos lett. Az 1830-as forradalmi hullám hatással volt a királyság déli területeire, és azok a függetlenedés útjára léptek: létrejött a Belga Királyság. (Kőváriné, 2016) 1890-ben pedig, miután III. Vilmos fiú utód nélkül halt meg, a Luxemburggal létrejött perszónálunióknak is vége szakadt.

A 19. század kiemelkedő politikusa, jogtudósa, államférfiúja, Johan Rudolph Thorbecke (1798-1872) dolgozta ki II. Vilmos király kérésére 1848-ban az új holland alkotmányt, amely a parlamenti demokrácia kezdetét jelentette az országban. A reformnak köszönhetően az uralkodó hatalmát korlátozták, a parlamentét pedig kiterjesztették. Emellett ez az alkotmány már tartalmazta az állam és egyház szétválasztásának elvét, valamint olyan liberális elveket, mint a sajtószabadság és az egyesülési szabadság (Wielenga, 2015).

A törvényhozó testület, a holland parlament (*Staten-Generaal*) kétkamarás, az első kamara (*Eerste Kamer*, Szenátus) 75 tagját a tartományi tanácsok választják. A második kamara (*Tweede Kamer*) 150 tagja közvetlen választások eredményeként kerül be a parlamentbe. (Instituut voor Publiek en Politiek, 2008) 1917 és 1967 között a választásra jogosult állampolgárok számára kötelezővé tették a szavazást, majd 1970-ben eltörölték ezt a kötelezettséget. (The Electoral Commission, 2006) Ez az intézkedés nem eredményezte a választásra jogosultak szavazókedvének drasztikus visszaesését: a választásokon való részvétel 1971-től minden alkalommal 73% felett volt (a legalacsonyabb részvétel 1998-ban volt, 73,3%). (van den Berg, van den Braak, 2017)

A holland választási rendszer arányos, nincsen előre meghatározott parlamentbe jutási küszöb. Az egy parlamenti hely elnyeréséhez szükséges szavazatok számát az összes leadott szavazat összeszámlálását követően számítják ki: az érvényes szavazatok számát elosztják 150-nel, tehát a parlamenti helyek számával.⁴ A választásokon a leadott szavazatokat egy csoportban kezelik, tehát az országra úgy tekintenek, mintha egyetlen választási körzet lenne. Ugyanakkor adminisztratív és pártpolitikai okokból az országot 19 választókerületre osztották⁵ (ProDemos, 2013).

⁴ A maradék szavazatok elosztásának metódusáról bővebben ld.: ProDemos (2013), Instituut voor Publiek en Politiek (2008). Idén 70.106 szavazatra volt szükség egy képviselői hely elnyeréséhez. (Kiesraad, 2017)

⁵ A holland karibi területek további egy választókerületbe tartoznak.

Hollandiában a 19. század második felében jöttek létre az első pártok. Az országra jellemző pillarizált, oszloposodott társadalmi struktúrában⁶ négy pillér mentén rendeződtek a pártok is. A katolikus, a református (ezen belül egy ortodox és egy kevésbé szigorú csoport volt látható), a szocialista és a liberális pillérek (Wintle, 2000) mentén szerveződött a társadalmi és a politikai élet Hollandiában a 20. század egy részében. A pillérekhez pártok is kapcsolódtak, s a politikai elit az oszlopok csúcsán együttműködve határozta meg a belső viszonyokat. Öt nagyobb párt emelkedett ki ebben az időszakban, melyek a szavazatok összesen mintegy 90%-át szerezték meg a választásokon – tehát, a pilléreken belül jórészt hűséges szavazókat lehetett találni (Enyedi, 1993).

1966-ban alakult meg fiatal értelmiségiek kezdeményezésére a D'66⁷ elnevezésű párt, amely komoly kihívója lett a tradicionális pártoknak, és 1967-ben már bejutott a parlamentbe. A hetvenes évektől kezdve a holland pártpalettán megjelentek a kisebb pártformációk – ám a nyolcvanas években úgy tűnt, hogy ez a hullám megállt. 2002-öt követően kapott új lendületet a politikai élet további fragmentációja (Cuperus, 2010), s jöttek létre sorra a speciálisabb választói igényeket megcélzó kis pártok. A sokszereplős pártpaletta és az arányos választási rendszerből adódó sajátosságok – például, az hogy kicsi az esélye annak, hogy egyetlen párt megszerzi a kormányzáshoz szükséges 76 parlamenti helyet – alapján látható, hogy a választásokat követően kizárólag koalíciós kormányzás lehetséges Hollandiában. A kormányzóképes koalíciót létrehozó tárgyalások hossza elég széles határok között mozog: a második világháborút követő időszakban 31 nap volt a legrövidebb (1946-ban), és 208 nap a leghosszabb idő, amely tárgyalásokkal telt.⁸

Kampánytémák 2017-ben

A második Rutte kormány⁹ volt az első a 21. században, amely kitöltötte a teljes hivatali idejét. Mark Rutte miniszterelnöksége alatt Hollandia kilábalott a 2008-as gazdasági és pénzügyi krízis által okozott válságból. 2015-ben

⁶ Arend Lijphart az 1917 és 1967 közötti időszakban vizsgálta a holland politikai rendszert, és mutatta be a pillarizáció jelenségét, amely, ahogyan tanulmányában jelezte is, a korszak végére megszűnt létezni (Lijphart, 1989).

⁷ Democraten 66, Demokraták 66

⁸ A koalíciós tárgyalások átlagos hossza Hollandiában 72 napra tehető. Adatok forrásai: Bale (2013), Van Der Schoot, (2017), Clark et al. (2017)

⁹ A Mark Rutte (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, Szabadság és Demokrácia Néppártja, VVD) által vezetett első kabinet 2010-ben kezdte meg regnálását a CDA-val (Christen-Democratisch Appèl, Kereszténydemokrata Tömörülés) koalícióban, ugyanakkor ez egy kisebbségi kormány volt (a 150 fős parlamentben 52 képviselővel). Megszületett egy parlamenti együttműködési megállapodás a PVV-vel (24 képviselői hely), amely alapján bizonyos kérdésekben a koalíció és a PVV egyeztetett. 2012-ben a kormány további költségvetési szigorításokat kívánt bevezetni, hogy a 3%-os hiánycélt teljesíteni tudja (ez mintegy 14 milliárd eurós megszorítást jelentett) – ezt a javaslatot Geert Wilders nem támogatta, felállt a tárgyalóasztaltól. A kormány lemondott, és új választásokat írtak ki. Ld. még: Waterfield, 2012.

már emelkedett a gazdasági aktivitás, az export, a befektetések és a fogyasztás, valamint az inflációt is sikerült alacsony szinten tartani (Hoppe et al., 2017). A Holland Statisztikai Hivatal adatai szerint a gazdasági növekedés pedig elérte a 2,2%-ot 2016-ban (Scully, 2017). A munkaerőpiaci folyamatok is bizakodásra adtak okot: 2015 szeptemberében a munkanélküliségi ráta 6,9% volt, míg 2017 márciusában 5,4%-ra csökkent (CBS, 2017). A miniszterelnök legnagyobb sikerének azt tartotta, hogy sikerült Hollandiát a gazdasági növekedés útjára visszaterelnie (Hennop, 2017).

Ilyen gazdasági körülmények között, valamint a külső környezet változásait, kihívásait is figyelembe véve, milyen témákra koncentráltak a pártok a kampányban? Három meghatározó jobboldali párt (VVD, CDA és PVV) hangsúlyozta leginkább a bevándorlás, integráció, iszlám témákat a kampány során (Mudde, 2017b). Az integráció és a migráció kérdését a politikai közbeszédben összekötötték a holland normákhoz és értékekhez való alkalmazkodás kérdésével (Schout, 2017), és e kettő kapcsán CDA a holland identitás témakörét is felvetette¹⁰. A PVV – a mely mindent megtett azért, hogy a három témát a kampány politikai napirendjén tartsa – szélsőségesen iszlamofób álláspontot képviselt a kampány során, a választási programjának megfelelő szólamokat hangoztatva¹¹. A VVD retorikája 2017 januárjának végén vett figyelemreméltó fordulatot, amikor Mark Rutte miniszterelnök egy egész oldalas nyílt levelet publikált több meghatározó napilapban, mint politikai hirdetést, melyet minden hollandhoz címzett. Ebben az országban élőkől azt kéri, hogy tartsák tiszteletben a holland értékeket, és szokásokat – ha nem akkor inkább hagyják el Hollandiát (Kroet, 2017b). Ezzel retorikájában jobbra tolódott, jelentősen közelített a Wilders által alkalmazott beszédmóddhoz – ezzel szavazókat elcsábítva a PVV táborából (Korteweg, 2017). A jobboldal másik pártja, a CDA, a kampányban hangsúlyozta a holland identitás fontosságát. Míg a PVV a bevándorlás teljes leállítását mellett tette le voksát, addig mind a CDA, mind pedig a VVD a bevándorlás fenntartása mellett érvelt, ám mindkét párt bizonyos szigorításokat léptetne érvénybe. A VVD a bevándorlási törvény szigorítása mellett érvelt (az integrációs teszt letétele előtt bizonyítaniuk kellene holland nyelvtudásokat, és azt, hogy van fizetett vagy nem fizetett állásuk), és a holland állampolgárság megszerzését tíz éves tartózkodáshoz kötné a jelenlegi öt év helyett (Dutchnews, 2017a). A CDA több holland nyelvtanfolyamot nyitna meg a bevándorlók előtt, és rámutatott arra is, hogy a diszkrimináció-ellenes

¹⁰ A március elején az RTL által rendezett televíziós vitán nyolc párt vezetője vett részt (VVD, PvdA, SP, CDA, GroenLinks, D66, 50Plus, PvdD). A CDA vezetője hozta fel a vita során, hogy a holland politikusok nem tesznek meg mindent a holland értékek és normák védelmében – ezzel Rutte hozzátette, tart attól, hogy a hollandok lassan és fokozatosan elveszítik identitásukat (Pieters, 2017) – political parties clash over

¹¹ A PVV választási programja 11 pontból állt, az első pontban hirdette meg Hollandia de-izlamizációját, amely magában foglalná többek között a határok lezárását a muszlim bevándorlók és menedékkérők előtt, megvonni a menekült státuszt a már Hollandiában tartózkodóktól, a mecsetek és a Korán betiltását. A teljes program: The Netherlands Ours Again!, 2016

intézkedésekre is szükség van, ugyanakkor a tartózkodási engedélyt megvonná azoktól, akik nem lennének hajlandóak integrációs programokban részt venni (Dutchnews, 2017c).

A választási kampány során a választók érdeklődésének fókuszában leginkább a gazdasági-társadalmi problémák voltak, például az egészségügy, a társadalombiztosítás, a gazdaság, az oktatás, de emellett a normák és értékek, az Európai Unió, a környezetvédelem kérdéseire is koncentráltak (Schout, 2017). Az egészségügy kapcsán az egyik fő téma az egészségügyi biztosítás önrészeinek (*eigen risico*) kérdése volt. Ez az összeg, ameddig nem térít a biztosító egészségügyi költséget (pl. gyógyszerár, vagy a vizitek díja). Az önrész összege az utóbbi hat évben jelentősen megemelkedett: míg 2011-ben az összeg 170 euró volt, addig ez 2017-re 385 euróra növekedett (Angelini, 2017). Az önrész eltörlése mellett kampányolt az SP¹², az 50Plus, a GroenLinks¹³, és a PVV is (Pieters, 2016).

A nyugdíjkorhatár kérdése is megosztotta a pártokat: 2012-ben született döntés arról, hogy 65-ről 67 évre emelik az öregségi nyugdíj korhatárát 2021-ig (OECD, 2016). Az 50Plus, az SP és a PVV mellett tört lándzsát, hogy a korhatárt állítsák vissza 65 évre, míg a VVD¹⁴ és a D66¹⁵ támogatta a 67 éves korhatárt. Több párt, mint például a PvdD¹⁶ vagy a PvdA¹⁷ pedig rugalmasabbá tenné a nyugdíjrendszert, lehetővé téve, hogy 65 éves korban is választható legyen az öregségi nyugdíj (Dutchnews, 2017d).

Az Európai Unió is megjelent a témák között – a versengő pártok közül legtöbben több-kevesebb reformot szeretnének látni az EU kapcsán, ugyanakkor a kemény euroszkepticizmus is megjelent.¹⁸ Az EU-ból való kilépés, vagyis a Nexit mellett kampányolt a PVV és az FvD¹⁹. A D66 és a GroenLinks ezzel szemben pro-EU álláspontot képviselt konzekvensen a választási kampány során, a D66 egy teljes uniót (demokratikus, gazdasági és pénzügyi) szeretne látni, a Zöld-Baloldal számára fontos a környezetvédelem kérdése, valamint az, hogy az integráció demokratikusabbá váljon (Dutchnews, 2017b). A VVD, a CDA és a PvdA kritikusabban szemlélik az európai projektet. A pragmatikusabb látásmód nem ennek a kampányidőszaknak a szülőtte, már a kilencvenes évek eleje óta megjelent a holland politikai életben. A VVD maga 2013-ban hozott nyilvánosságra egy olyan, 54 tételből álló listát, amely az EU politikáival kapcsolatban fogalmazta meg a holland álláspontot, reformötleteket

¹² Socialistische Partij, Szocialista Párt

¹³ Zöld-Baloldal

¹⁴ Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, Szabadság és Demokrácia Néppártja

¹⁵ Democraten 66, Demokraták 66

¹⁶ Partij voor de Dieren, Párt az Állatokért

¹⁷ Partij van de Arbeid, Munkáspárt

¹⁸ Hollandia vitte az EU Tanácsának elnökségét 2016 első felében, amikor a tragikus brüsszeli terrortámadásra sor került. Ugyanakkor, 2016 áprilisában népszavazást tartottak az országban az EU-Ukrajna Társulási Megállapodásról, amely érvényes (a választásra jogosultak 32%-a vett részt rajta) és eredményes volt – a szavazók 61%-a elutasította az egyezményt (van der Loo, 2016).

¹⁹ Forum voor Democratie, Fórum a Demokráciáért

(Government of the Netherlands, 2013). A párt álláspontja szerint, az EU-nak azokra az alaptevékenységekre kellene koncentrálni, amelyekben igazán jó: például a belső piac megvalósítására, a GMU-ra, stb. Ugyanakkor nem kellene olyan területekre kiterjednie, mint az oktatás, vagy társadalombiztosítás (Kessel, 2014; Luining, 2017). A CDA is hasonlóan vélekedett, míg a PvdA a szabad piaccal kapcsolatban fogalmazott meg kritikákat, és a munkavállalói jogok védelmét is kiemelte (Kessel, 2014).

Egy olyan eseményt és annak hatásait is meg kell említeni, amely külső változó volt a holland választások kapcsán, ugyanakkor ahhoz hozzájárult, hogy a VVD megelőzze a PVV-t, amellyel fej-fej mellett haladt egészen 2017 februárjáig, és ezen előnyét megtartsa. Az áprilisi népszavazást megelőzően a török kormány miniszterei Nyugat-Európa több országában is kampányoltak az Erdogan elnök által támogatott alkotmányreform mellett. Hollandia sem volt kivétel: márciusban, körülbelül egy héttel a választások előtt el szerették volna halasztani a török külügyminiszter látogatását holland kérésre. Több körös egyeztetés sem hozott eredményt, s végül Hollandia megtagadta a külügyminiszter gépének leszállási engedélyét (Kearney, 2017). Március 11-én a Németországban kampányoló török családügyi miniszter utazott át Hollandiába, hogy Rotterdamban szóljon Erdogan híveihez. A holland hatóságok megakadályozták ebben, és *persona non gratá*vá nyilvánították (Sanchez, 2017). Ez a határozott fellépés megerősítette Rutte pozícióját Wilders-szel szemben.

Választási eredmények, koalíciós tárgyalások

A holland választók 2017. március 15-én járultak az urnákhoz, hogy a következő holland parlament összetételéről döntsenek. A 12.893.466 választásra jogosult emberből 10.563.456 adta le szavazatát, amely 81,9%-os részvételt jelent. (Kiesraad, 2017) Ez a részvétel arány 1986 óta a legmagasabb volt a holland parlamenti választások történetében. (van den Berg, van den Braak, 2017) A 28 induló pártból 13 került be a parlamentbe, ezek közül kettő (Denk, FvD) először mérette meg magát a választók körében.

1. táblázat. Választási adatok, 2010, 2012, 2017

	2010		2012		2017	
Részvételi arány	75,40%		74,60%		81,90%	
Pártok	parlamentari helyek száma	elnyert szavazatok (%)	parlamentari helyek száma	elnyert szavazatok (%)	parlamentari helyek száma	elnyert szavazatok (%)
VVD	31	20,5	41	27,3	33	22
PVV	24	16	15	10	20	13,1
CDA	21	13,6	13	9	19	12,4
Democraten 66	10	6,9	12	8	19	12,4
GroenLinks	10	6,9	4	2,7	14	9,1
SP	15	10	15	10	14	9,1
Partij van de Arbeid	30	20	38	25,2	9	5,7
ChristenUnie	5	3	5	3	5	3,4
Partij voor de Dieren	2	1,4	2	1,4	5	3,4
50PLUS	0	0	2	1,4	4	3,1
Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)	2	1,7	3	2	3	2,1
DENK	0	0	0	0	3	2,1
Forum voor Democratie	0	0	0	0	2	2,1
Összesen	150	100	150	100	150	100

Forrás: saját szerkesztés; adatok forrása: Election resources on the internet (nd. a, b, c)

A 2010-es, 2012-es és 2017-es választásokat összehasonlítva több figyelemreméltó változást lehet megfigyelni a táblázat adatai alapján. Egyrészt, a három nagy párt (VVD, CDA, PvdA) eredményét tekintve látható, hogy míg 2010-ben 82 helyet mondhattak magukénak, amely 54,6%-os arányt jelentett, 2012-ben 92 képviselőt küldtek ezen pártok, amely 61,3%-ot tett ki, s 2017-ben a helyek száma 61 volt, mely parlamenti helyek csupán 40,6%-át teszi ki. Ez meglehetősen drasztikus csökkenést mutat a három (korábban nagy) párt parlamenti képviseletében.²⁰ A leköszönő kormánykoalíció (VVD, PvdA), mely korábban 79 helyet mondhatott magáénak, és a szavazatok 52,3%-át szerezte meg. Ezek az adatok 27,7%-a.

A populista, szélsőséges, iszlamofób PVV győzelme elmaradt – végül a VVD szerezte meg a legtöbb szavazatot a többi párthoz viszonyítva. Wilders pártjának teljesítménye az utóbbi három választáson hullámzó volt: 2010-ben 24 parlamenti helyet szerzett²¹, majd 2012-ben ez lecsökkent 15-re, idén pedig 20 képviselői hely a párté. Ez mintegy 33-os

²⁰ Mindehhez érdemes hozzátenni, hogy a nyolcvanas évek közepén a fenti három párt a szavazatok 85%-át mondhatta magáénak. Ld. Mudde, 2017

²¹ Ez jelentős emelkedést mutatott 2006-hoz képest, amikor a párt először mérette meg magát a választásokon, és 9 helyet szerzett, amely a szavazatok 5,9%-a volt. Forrás: Election resources on the internet (nd.a)

növekedést jelent a helyek számát illetően. A pártra adott szavazatok arányát tekintve is hullámzó a párt teljesítménye: 2010-ben 16%, majd 10% 2012-ben, 2017-ben pedig 13,1%-ra emelkedett.

A 2017-es holland választások nagy nyertese a Zöld-Baloldal, amely jelentősen növelte a parlamenti helyeinek számát a 2012-es visszaesés óta. Akkor 10-ről 4-re csökkent a képviselőinek száma, amely a százalékosan megszerzett szavazatok tekintetében 6,9%-ról 2,7%-ra való szűkülést jelentett. Idén viszont a Jesse Klaver által vezetett párt tízzel több képviselői helyet szerzett, 14-re növelve azok számát, szavazatarányok tekintetében pedig 9,1%-ot kapott. A D66 a másik párt, amelynek népszerűsége növekedett, és a korábbiakhoz képest több képviselőt tud küldeni a parlamentbe. A CDA is kiheverni látszik a 2012-es mélypontot, és a középmezőnybe került.

A 2017-es parlamenti választások egyértelmű nagy vesztese a Munkáspárt, amely a megelőző ciklushoz képest parlamenti helyeinek 76%-át elvesztette, és csupán 9 képviselőt küldhet a jelenlegi holland parlamentbe a korábbi 38 helyett. Így az elnyert szavazatok aránya 25,2%-ról 5,7%-ra csökkent, támogatottsága eddig nem látott mélypontot ért el. Miért fordultak el a választók a párttól? 2012-őt követően a második Rutte kormányzat egy sor válságkezelő, költségvetési kiadást csökkentő intézkedést vezetett be az országban, amelyek jóléti kiadásokat is érintettek (Otjes, 2017). Maga a gazdasági válság, valamint a kiadáscsökkentő lépések hátrányosan érintették azon választók egy részét, akik a PvdA szavazóbázisát adták. A párt korábbi támogatói jórészt a két közepes méretű párt, a GroenLinks és a D66 felé fordultak. (de Hond, 2017) Az SP egyetlen képviselői helyet veszített, a támogatottsága stabilan 10% körül mozgott.

A VVD szerezte meg a legtöbb szavazatot, 33 képviselője került be az új holland parlamentbe – ugyanakkor ez nyolccal kevesebb, mint az előző ciklusban, és a szavazatokat tekintve is tapasztalhatunk visszaesést (27,3%-ról 22%-ra). Mark Rutte így egy újabb kormányzati ciklust tud majd elkezdni, amikor a koalíciós tárgyalások sikerrel zárulnak.

Két új párt is bekerült a holland parlament alsóházába, a Denk és a Forum voor Democratie. A Denket 2015-ben alapította két török származású képviselő, akik kiléptek a PvdA-ból (Kroet, 2017a). A párt képviselői többek között kritikával illetik a kormány integrációs politikáját, és inkább az elfogadás felé mozdítanák azt el, rasszizmus regisztrert vezetnének be, és diszkrimináció ellenes intézkedéseket szeretnének megvalósítani (Dutchnews, 2017e). Az FvD azon mozgalmak egyike volt, amely az EU-Ukrajna Társulási Megállapodás elfogadásáról szóló népszavazást kezdeményezte. A párt a bevándorlás jelentős korlátozása mellett tette le voksát, az EU kapcsán pedig támogatja a Nexit referendum kezdeményezését (Dutchnews, 2017e).

Konklúzió

A 2017-es hollandiai választásokat nagy nemzetközi sajtófigyelem övezte, mint a választási szuperév első szavazását. A közvéleménykutatási adatok sokáig azt jósolták, hogy az iszlamofób, populista PVV népszerűsége a legnagyobb, és ez a párt tudja majd a legnagyobb képviselői csoportot felállítani a parlamentben. A trend az idei év elején kezdett megváltozni, és a VVD és PVV fej-fej mellett haladtak néhány héttel a parlamenti választások előtt. Az világossá vált ugyanakkor a kampányfinis időszakára, hogy a pártok túlnyomó többsége nem fog koalícióra lépni a PVV-vel.

A holland politikai paletta fragmentáltságát mutatja, hogy 28 párt mérette meg magát a választásokon, és 13 került be a parlamentbe. Az idei voksolás nagy győztese a Zöld-Baloldal volt, a nagy vesztese pedig a PvdA. Sajátos formáció a Denk a politikai palettán, amely támogatja a bevándorlást, de az integrációs politikán változtatna. A parlamentben bekerült úja az 50Plus párt, amely a nyugdíjasok érdekeinek képviselőjét tűzte zászlajára.

A választások hivatalos eredményének megjelenését követően kezdődtek el a koalíciós tapogatások, majd tárgyalások. A kormányzóképes koalíciónak minimum 76 képviselővel kell rendelkeznie a parlamentben – a választási eredményeket tekintve ez azt jelenti, hogy legalább négy pártnak kell együttműködnie. Március végén négy párt kezdte meg a tárgyalásokat: VVD, CDA, D66 és a GroenLinks. Bár ez a formáció biztos többséget jelentene a kormánynak, ugyanakkor voltak olyan témák, amelyek tekintetében a pártok programjai meglehetősen divergens képet mutatnak, például a bevándorlás szabályozásának kérdése, a környezetvédelem (klímaváltozás), a redisztribúciós politika (Otjes, 2017). Az egyeztetések – bár információ nem igazán szivárgott ki róluk – úgy tűnt, hogy rendben haladnak egészen május 15-ig. Ekkor bejelentették, hogy a migráció témakörében olyan mélységű különbségek merültek fel a tárgyalópartnerek (jelesül a GroenLinks és a másik három párt) között, hogy kútba estek a koalíciós tárgyalások (Saeed, 2017). A három párt egy új partnert kell, hogy keressen, potenciálisan a CU lehet egy új koalíciós partner, ugyanakkor így a kormánynak éppen meg lenne a többsége (Corder, 2017).

Irodalomjegyzék

- Angelini, Viola (2017). *What is the 'eigen risico' and why does it exist? An election issue explained*. <http://www.rug.nl/healthwise/blog/blog-13-03-2017-what-is-the-eigen-risico-and-why-does-it-exist-an-election-issue-explained> [2017.05.05.]
- Bale, Tim (2013). *European Politics: A Comparative Introduction*. 3. kiadás. New York: Palgrave MacMillan.
- CBS (2017). *Monthly labour participation and unemployment*. Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017. április 20.

- [http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLEN&PA=80590ENG&D1=3-7,10-14&D2=0&D3=0&D4=\(1-19\)-l&HD=130320-0959&HDR=T&STB=G1,G2,G3](http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLEN&PA=80590ENG&D1=3-7,10-14&D2=0&D3=0&D4=(1-19)-l&HD=130320-0959&HDR=T&STB=G1,G2,G3) [2017.05.10.]
- Clark, William Roberts, Golder, Mat, & Nadenichek Golder, Sona (2017). *Principles of Comparative Politics*. 3. kiadás. USA: Sage Publications.
- Corder, Mike (2017). *Back to the drawing board: Dutch govt coalition talks fail*. <http://abcnews.go.com/International/wireStory/talks-form-dutch-ruling-coalition-collapse-47420372> [2017.05.15.]
- Cuperus, Rene (2010). *The Netherlands: a laboratory for political fragmentation*. Policy Network. http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=3925&title=The+Netherlands%3a+a+laboratory+for+political+fragmentation [2017.03.16.]
- de Hond, Maurice (2017). *Overgangen tussen de partijen naar het stemgedrag bij TK2017*. <https://www.noties.nl/v/get.php?a=peil.nl&s=weekpoll&f=Overgangen+tussen+partijen+bij+TK2017.pdf> [2017.05.02.]
- Dutchnews (2017a). *Immigrants need better Dutch and a job to be officially integrated: VVD*. <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/02/immigrants-need-better-dutch-and-a-job-vvd/> [2017.04.20.]
- Dutchnews (2017b). *The big election issues: Europe, Nexit and winning back support for the EU*. <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/03/the-big-election-issues-europe-nexit-and-winning-back-support-for-the-eu/> [2017.04.04.]
- Dutchnews (2017c). *The big election issues: immigration and integration*. <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/02/the-big-election-issues-immigration-and-integration/> [2017.04.29.]
- Dutchnews (2017d). *The big election issues: pensions and retirement*. <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/02/the-big-election-issues-pensions-and-retirement/> [2017.04.29.]
- Dutchnews (2017e). *The newbies of the Dutch election: six first time parties*. <http://www.dutchnews.nl/features/2017/03/the-newbies-of-the-dutch-election-six-first-time-parties/> [2017.03.20.]
- Election resources on the internet (nd.a.). *Elections to the Dutch Tweede Kamer, 2010*. <http://electionresources.org/nl/house.php?election=2010&province=> [2017.04.30.]
- Election resources on the internet (nd.b.). *Elections to the Dutch Tweede Kamer, 2012*. <http://electionresources.org/nl/house.php?election=2012&province=> [2017.04.30.]
- Election resources on the internet (nd.c) *Elections to the Dutch Tweede Kamer, 2017*. <http://electionresources.org/nl/house.php?election=2017&province=> [2017.04.30.]
- Enyedi Zsolt (1993). Pillér és szubkultúra. *Politikatudományi Szemle*, 2 (4), 5-20.
- Government of the Netherlands (2013). *European where necessary, national where possible*. <https://www.government.nl/latest/news/2013/06/21/european-where-necessary-national-where-possible> [2017.04.30.]
- Hennop, Jan (2017). *Rutte: Liberal Dutch premier, champion of status quo*. <http://www.france24.com/en/20170316-rutte-liberal-dutch-premier-champion-status-quo> [2017.05.09.]

- Hoppe, Robert, Woldendorp, Jaap, & Bandelow, Nils (2017). *Netherlands Report. Sustainable Governance Indicators, 2016*. Bertelsmann Stiftung.
http://works.bepress.com/robert_hoppe1/36/ [2017.05.10.]
- Instituut voor Publiek en Politiek (2008). *The Dutch Political System in a Nutshell*. Amsterdam, The Hague: Drukkerij Haasbeek, Alphen aan de Rijn.
- Kearney, Seamus (2017). *Netherlands refuses landing rights for Turkish foreign minister's plane*. <http://www.euronews.com/2017/03/11/dutch-cabinet-withdraws-landing-rights-for-turkish-foreign-minister-s-plane-as> [2017.04.29.]
- Kiesraad (2017). *Officiële uitslag Tweede Kamerverkiezing 15 maart 2017*.
<https://www.kiesraad.nl/actueel/nieuws/2017/03/20/officiele-uitslag-tweede-kamerverkiezing-15-maart-2017> [2017.04.30.]
- Korteweg, Rem (2017). *Did the Netherlands stop the populist tide?* Clingendael.
<https://www.clingendael.nl/publication/did-netherlands-stop-populist-tide> [2017.04.25.]
- Kőváriné Ignáth Éva (2016). Belgium a választások és államreformok labirintusában. In Karlovitz János Tibor (szerk.), *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság* (pp. 233-243). Komárno: International Research Institute sro.
- Kroet, Cynthia (2017a). 6 most eye-catching fringe parties in the Dutch election. *Politico*. <http://www.politico.eu/article/6-fringe-parties-in-the-dutch-election-netherlands-denk-artikel-1-geenpeil-piratenpartij-vnl-voor-nederland-niet-stemmers/> [2017.04.25.]
- Kroet, Cynthia (2017b). Mark Rutte: Leave if you don't like it here. *Politico*.
<http://www.politico.eu/article/mark-rutte-leave-if-you-dont-like-it-here-migration-dutch-values-dutch-prime-minister-vvd/> [2017.04.15.]
- Lijphart, Arend (1989). From the politics of accommodation to adversarial politics in the Netherlands: A reassessment. *West European Politics*, 12 (1).
- Luining, Michiel (2017). *Dutch political parties on the European Union*. Clingendael. <https://www.clingendael.nl/publication/dutch-political-parties-european-union> [2017.04.30.]
- Ministère de l'Intérieur (2017). *Election présidentielle 2017*.
<http://elections.interieur.gouv.fr/presidentielle-2017/FE.html> [2017.05.09.]
- Mudde, Cas (2017a). *The future of Dutch democracy*. *Foreign Affairs*.
<https://www.foreignaffairs.com/articles/netherlands/2017-03-28/future-dutch-democracy> [2017.05.08.]
- Mudde, Cas (2017b). *What the Dutch elections are all about... and what they're not about*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/mar/14/what-dutch-elections-are-all-about-netherlands-politics> [2017.04.12.]
- OECD (2016). *OECD Economic Surveys, Netherlands 2016*. Paris: OECD Publishing. https://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-nld-2016-en [2017.04.25.]
- Otjes, Simon (2017). *A flattened political landscape in the flat country. The Dutch elections of 2017. Party systems and governments observatory*. Nottingham: University of Nottingham. <https://whogoverns.eu/a-flattened-political-landscape-in-the-flat-country-the-dutch-elections-of-2017/> [2017.04.29.]
- Pieters, Janene (2016). Deductibles by increasing taxes. *NLTimes*.
<http://nltimes.nl/2016/10/14/labour-wants-scrap-healthcare-deductibles-increasing-taxes> [2017.03.12.]
- Pieters, Janene (2017). Political parties clash over pension, healthcare & Dutch identity in televised election debate. *NLTimes*.

- <http://nltimes.nl/2017/03/06/political-parties-clash-pension-healthcare-dutch-identity-televised-election-debate> [2017.04.02.]
- ProDemos (2013). *Politics in the Netherlands*. The Hague: ProDemos –House for Democracy and the Rule of Law.
- Saeed, Saim (2017). Dutch coalition talks have failed, says official. *Politico*. <http://www.politico.eu/article/dutch-coalition-talks-failed-says-official-edith-schippers-mark-rutte/> [2017.05.15.]
- Sanchez, Raf (2017). Sparks between Turkey and Holland as Erdogan calls the Dutch 'Nazi remnants' *The Telegraph*. <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/03/11/erdogan-calls-dutch-fascists-row-turkey-netherlands-escalates/> [2017.05.02.]
- Schout, Adriaan (2017). *The Dutch elections: fragmentation and a normalised EU debate*. <https://www.clingendael.nl/publication/dutch-elections-fragmentation-and-normalised-eu-debate> [2017.05.05.]
- Scully, Kiri (2017). *CBS reveals employment rates around the Netherlands*. <http://www.iamexpat.nl/read-and-discuss/career/news/cbs-reveals-employment-rates-around-the-Netherlands> [2017.05.05.]
- The Electoral Commission (2006). *Compulsory voting around the world*. Research report June 2006. http://www.electoralcommission.org.uk/__data/assets/electoral_commission_pdf_file/0020/16157/ECCCompVotingfinal_22225-16484__E__N__S__W__.pdf [2017.05.10.]
- The Netherlands Ours Again!* (2016). <https://www.geertwilders.nl/94-english/2007-preliminary-election-program-pvv-2017-2021> [2017.05.05.]
- van den Berg, Joop, & van den Braak, Bert (2017). *Opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen*. Parlement & Politiek. https://www.parlement.com/id/vh8lnhrp8wsz/opkomst_bij_tweede_kamerverkiezingen [2017.05.08.]
- van der Loo, Guillaume (2016). *The Dutch Referendum on the EU-Ukraine Association Agreement Legal options for navigating a tricky and awkward situation*. CEPS. <https://www.ceps.eu/system/files/PrtV%20GvdL%20Dutch%20Referendum.pdf> [2017.01.10.]
- Van Der Schoot, Anne (2017). The Dutch Have Voted... So How Do They Put Together a Government? *Bloomberg Politics*. <https://www.bloomberg.com/politics/articles/2017-03-16/the-dutch-have-voted-so-how-do-they-put-together-a-government> [2017.04.20.]
- Waterfield, Bruno (2012). Dutch prime minister Mark Rutte resigns over austerity measures. *The Telegraph*. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/netherlands/9221378/Dutch-prime-minister-Mark-Rutte-resigns-over-austerity-measures.html> [2017.04.10.]
- Wielenga, Friso (2015). *A History of the Netherlands: From the Sixteenth Century to the Present Day*. London; New York: Bloomsbury.
- Wintle, Michael (2000). Pillarisation, consociation and vertical pluralism in the Netherlands revisited: A European view. *West European Politics*, 23 (3), 1.